
ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

УДК 336.71

А. В. Кулінська, к.н.держ.упр., доцент

**ЕКОНОМІКО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ
БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ**

Анотація. У статті розглянуті та з'ясовані особливості реформування банківської діяльності в сучасних умовах, досліджено забезпечення стабільності банківської системи, її вплив на економічний розвиток країни та економіко-організаційні проблеми розвитку банківської системи як основи безперервного функціонування економіки національного господарства і запропоновані умови підвищення конкурентоспроможності банківських установ на основі створення середовища, в якому вони зможуть нормально функціонувати як з фінансової точки зору, так і з погляду легалізації.

Ключові слова: банківські активи, банківська система, банківський капітал, банківські установи, конкурентоспроможність, кредитний портфель, національна економіка, фінансові резерви.

А. В. Кулинская, к.н.гос.упр., доцент

**ЕКОНОМІКО-ОРГАНІЗАЦІОННІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ
БАНКОВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ**

Аннотация. В статье рассмотрены и выяснены особенности реформирования банковской деятельности в современных условиях, исследовано обеспечение стабильности банковской системы, ее влияние на экономическое развитие страны и экономико-организационные проблемы развития банковской системы как основы непрерывного функционирования экономики национального хозяйства и предложены условия повышения конкурентоспособности банковских учреждений на основе создания среды, в которой они смогут нормально функционировать как с финансовой точки зрения, так и с точки зрения легализации.

Ключевые слова: банковские активы, банковская система, банковский капитал, банковские учреждения, конкурентоспособность, кредитный портфель, национальная экономика, финансовые резервы.

А. В. Kulinska,
candidate of sciences of public administration, associate professor**THE ECONOMIC AND ORGANIZATIONAL PROBLEMS
OF BANKING SYSTEM DEVELOPMENT IN UKRAINE**

Abstract. The peculiarities of banking activity reformation at the modern stage are considered and found out in the article. The assurance of banking system stability, its influence on the economic development of the country and economic and organizational problems of banking system development as the basis of the continuous functioning of national economy are investigated. The conditions of increasing banking institutions competitiveness on the basis of creating the environment, where they will be able to operate properly in terms of both finances and legalization are offered.

Keywords: bank assets, banking system, banking capital, banking institutions, competitiveness, credit portfolio, national economy, bankroll.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Удосконалення фінансово-кредитного механізму державного управління економікою національного господарства передбачає відповідну реформу банківської системи. Особливість реформування банківської діяльності в сучасних умовах полягає в тому, що вона забезпечується в країні з перехідною економікою, де ринкові механізми перебувають у стадії становлення. Для цього періоду характерними є соціальні та економічні кризи, недосконале податкове законодавство, населення слабо орієнтується в реаліях монетарної політики. Все це є підґрунтям для виникнення різного роду небезпечних явищ у банківській системі України. Тому з

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

огляду на це приділяється багато уваги особливостям функціонування банківських установ в Україні, розглядаються численні напрями та шляхи вдосконалення їх роботи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Аналіз літературних джерел дозволяє судити про те, що до початку фінансової кризи все частіше вітчизняними вченими-економістами та практиками висловлювались думки про зростання ризиків у банківській системі, зокрема через агресивну кредитну політику банківських установ. Саме через це активізуються дослідження забезпечення стабільності банківської системи та її позитивного впливу на економічний розвиток країни. Дослідженню проблем розвитку банківської діяльності в Україні в сучасних умовах присвячені праці таких вітчизняних вчених-економістів, як О. Васюренко, О. Дзюблюк, О. Другов, О. Іваницька, І. Красюк, І. Лютий, М. Савлук, Т. Смовженко та ін.

На думку одних експертів, банківська система України може вважатися однією з кращих і найбільш захищених. Про це свідчать жорсткість норм сертифікації НБУ, домінування державних структур у питаннях технічної оснащеності, а також відносно небагата, у порівнянні з окремими зарубіжними країнами, статистика фінансових злочинів. Інші вважають, що комплекс банківських послуг у країні вимагає серйозних реформ, починаючи від законодавчого забезпечення, державного регулювання банківської діяльності і закінчуючи системою підготовки кадрів, а також функціями та повноваженнями служб безпеки [6].

Розглядаючи безпеку банківської діяльності через призму організації, важливо акцентувати увагу як на її зовнішньому, так і внутрішньому середовищі. У зовнішньому середовищі слід розглядати дії з боку клієнтів, партнерів, конкурентів та державних установ, у внутрішньому – дії персоналу банку в особі спеціалістів і менеджерів, неформальних груп, а також адміністрації банку та його власників. Часто фоном для цього є некомпетентність окремих спеціалістів і менеджерів банку, їх навмисні дії та бажання окремих працівників збагатитися за рахунок банківських можливостей, у тому числі за рахунок зговору з клієнтурою та потенційними конкурентами.

Безпека банківських операцій представляє не менший інтерес, оскільки є основою банківської діяльності і безпосередньо пов'язана із стабільністю банківської системи. Тут особливий інтерес представляють технологія професійних порушень і використання діючого порядку та правил, недоліків та порушень у банку в особистих інтересах банківського персоналу чи його власників, а також в інтересах конкуруючих банківських установ та чиновництва [4].

Тому, розглянувши економіко-організаційні проблеми функціонування банківських установ, можна зазначити, що розвиток банківської системи України ще дуже слабкий, причиною чого є дії органів державної влади (наприклад, спроби змусити комерційні банки надавати кредити під пільгові проценти певним підприємствам або галузям промисловості), загальноекономічні проблеми та діяльність банківських установ. Проте проблеми, які існують в банківській системі, не є неподоланними. Вони потребують лише формалізації та цілеспрямованої роботи як органів державної влади, так і банківських структур. Банківська сфера країни включає сукупність загальнонаціональних фінансових інтересів, що мають потребу в захисті від зовнішніх та внутрішніх загроз, для нейтралізації яких слід створити нормативно-правову базу та інші гарантії.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження економіко-соціальних проблем розвитку банківської системи в Україні і формування основних напрямів сталого розвитку банківської діяльності для підвищення конкурентоспроможності банківського сектора національного господарства України.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. При оцінці функціонування банківської системи країни основним критерієм ефективності банківської діяльності є стабільність економічного та фінансового стану банківських установ. При аналізі впливу банківської діяльності на розвиток національної економіки важливим є вибір точних і правильних показників (індикаторів), на основі яких можна робити відповідні висновки і формулювати напрями подальшого розвитку банківського сектора національного господарства (рис. 1).

Вибір саме цих показників як індикаторів конкурентоспроможності банківських установ, що впливають на життєздатність банківської системи країни, полягає в наступному. Показник обсягів наданих кредитів (КПБ) виступає основним індикатором стабільної діяльності банківської структури, зокрема комерційного банку, який, будучи головною складовою активів, приносить йому значну частину прибутків [5].

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

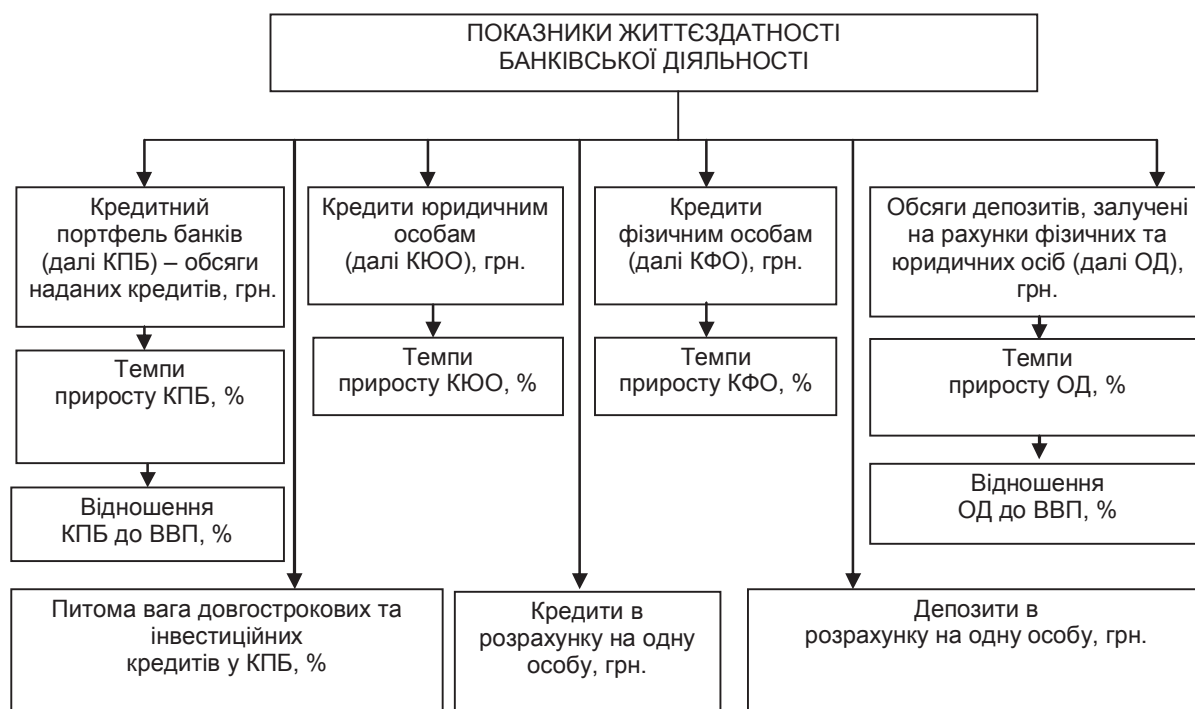

Рис. 1. Показники конкурентоспроможності банківської системи

За даними НБУ в Україні станом на 01.12.2011 р. загальний обсяг активів 158 банків країни становив 917,6 млрд. грн. Структура банківських активів протягом року зазнала певних змін: 61,2 % (67,9 % – 2010 р. і 72,3 % – 2009 р.) – кредитний портфель та лізинг; 9,5 % (8,7 % – 2010 р. і 7,1 % – 2009 р.) кореспондентські рахунки в інших банках; 8,4 % (4,1 % – 2010 р. і 4,3 % – 2009 р.) – інвестиційний портфель (державні цінні папери); 4,8 % (4,3 % – 2010 р. і 7,1 % – 2009 р.) – депозити та кредити в інших банках; 4,2 % (4,1 % – 2010 р. і 4,2 % – 2009 р.) – матеріальні та нематеріальні активи; 2,4 % (2,3 % – 2010 р. і 2,4 % – 2009 р.) – готівка, чеки та банківські метали; 0,2 % (0,1 % – 2010 р. і 0,3 % – 2009 р.) – інвестиції капіталу; 9,3 % (8,5 % – 2010 р. і 2,3 % – 2009 р.) – інші активи.

Структура кредитного портфеля за об'єктами кредитування станом на 01.12.2011 р. була такою: кредити юридичним особам – 59,5 % (58,5 % – 2010 р.; 54,7 % – 2009 р. і 54,6 % – 2008 р.) – склали 310,5 і 274,7 млрд. грн.; кредити фізичним особам – 33,3 % (35,6 % – 2010 р.; 36,1 % – 2009 р. і 35,9 % – 2008 р.) – 172,6 і 181,2 млрд. грн.; кредити та депозити іншим банкам – 7,2 % (5,9 % – 2010 р.; 9,2 % – 2009 р. і 9,5 % – 2008 р.) – 37,8 і 45,9 млрд. грн.

З позицій національної економіки цей показник є відображенням насичення національного господарства кредитними ресурсами банківської системи і впливу банківських структур на формування грошових потоків та економічний розвиток країни. Тому в аналітичному аспекті має важливе значення не лише обсяг та динаміка кредитного портфеля, а також темпи приросту зазначеного показника і співвідношення обсягів кредитного портфеля та валового внутрішнього продукту. В Україні відношення банківських активів до ВВП країни у 2010-2011 рр. становило 22 %, тоді як у Люксембургу – 317 %, Франції – 337 %, Німеччині – 267 %, США – 83 %, Росії – 48 % [6; 8].

Особливе значення в контексті довгостроковості має показник питомої ваги довгострокових та інвестиційних кредитів у кредитному портфелі банківських структур. Оскільки саме такі кредити дають можливість суб'єктам господарювання вирішувати проблеми капітального будівництва, модернізації, оновлення активів тощо. Щодо кредитних обсягів юридичним та фізичним особам, то вони дають можливість робити висновок про те, яким напрямом кредитування надають перевагу банківські установи, чим це викликано і чи матимуть такі процеси позитивний вплив на розвиток національної економіки. На сучасному етапі, як більш ефективно, слід розцінювати збільшення обсягів кредитування юридичних осіб. Збільшення обсягів споживчого кредитування при-

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

зводить до кредитної підтримки зарубіжних виробників. Але не слід заперечувати важливої соціальної функції споживчого кредитування, спрямованої на підвищення рівня життя населення [2].

Показники кредитів та депозитів у розрахунку на одну особу дають можливість оцінити обсяги коштів, залучених банківськими структурами, і відображають рівень довіри населення до банківської системи. Крім того, не можна забувати про фінансові результати банківських установ, що впливають на прибутковість банківського сектора національного господарства. За останні роки (2006-2010 рр.), в умовах фінансової нестабільності та браку обігових коштів, банківські установи продовжують демонструвати від'ємні фінансові показники своєї діяльності (рис. 2).

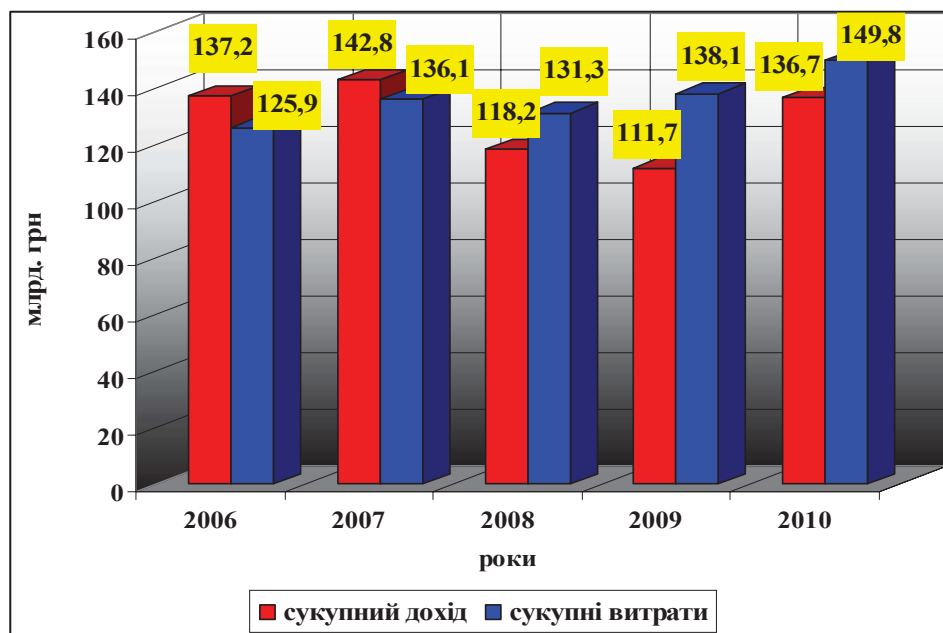

Рис. 2. Динаміка фінансових результатів банківських установ України за 2006-2010 р., млрд. грн.

Отже, запропоновані показники (індикатори) мають безпосередній вплив на конкурентоспроможність банківського сектора національної економіки. Оскільки активність будь-якого з цих банківських показників призводитиме до поштовхів у динаміці економічного розвитку національного господарства України.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розробок у даному напрямку. Для того, щоб відповідати вимогам та викликам сьогодення, процес впровадження змін у банківському секторі повинен мати постійний характер. Ідеться не про подальшу регламентацію банківської діяльності, бо в цій сфері вже напрацьовано достатньо механізмів, а про створення середовища, в якому банківські установи зможуть нормально функціонувати як з фінансової точки зору, так і з погляду легалізації. Проте, як відомо, конкурентоспроможність галузі та безпечні умови її розвитку, зокрема банківської системи, формуються життєздатністю кожного її суб'єкта, тобто банківських структур. Тому виникає необхідність проведення таких заходів [7]:

- територіальне наближення банківських послуг до цільових груп споживачів;
- впровадження пріоритетних напрямів концентрації статутного капіталу та універсалізація банківської діяльності;
- пристосування якості банківських послуг до міжнародних стандартів (ISO, Європейського Союзу, ООН, Міжнародного валютного фонду та ін.);
- розроблення внутрішньобанківської нормативної бази, яка б регламентувала банківську діяльність (інструкції, положення, функціональні обов'язки, принципи конфіденційності та ін.);
- використання системного аналізу і прогнозування економічної та фінансової діяльності банківських структур, власної концепції розвитку та управління.

Таким чином, професіоналізм працівників банківської сфери, зокрема керівництва НБУ, дозволяє сподіватися, що в Україні все ж сформується повноцінна банківська система, яка сприятиме активному розвитку національної економіки, формуванню повноцінного конкурентного сере-

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

довища на фінансових ринках та конкурентоспроможності банківського сектора національного господарства на світовому рівні.

Література

1. Геєць В. М. Іноземний капітал у банківській системі України / В. М. Геєць // Дзеркало тижня. – 2011. – № 26. – С. 31-34.
2. Диба М. І. Капіталізація банківської системи як чинник підвищення надійності економіки України / М. І. Диба, Є. С. Осадчий // Фінанси України. – 2011. – № 6. – С. 77-83.
3. Кириченко О. А. Економічна безпека банківської системи України в умовах глобальної фінансової кризи / О. А. Кириченко, С. В. Мелесик // Актуальні питання економіки. – 2010. – № 8. – С. 73-78.
4. Майборода Л. Основні підходи до проведення аналізу розвитку банківського сектору / Л. Майборода // Вісник НБУ. – 2011. – № 1. – С. 49-53.
5. Сидорова А. В. Ефективність банківської діяльності: статистична оцінка та моделювання / А. В. Сидорова, М. А. Жмайло // Статистика України. – 2011. – № 1 (48). – С. 46-53.
6. Стрельбицька Л. М. Основи безпеки банківської системи України та банківської діяльності: [монографія] / Л. М. Стрельбицька, М. П. Стрельбицький. – К.: Кондор, 2009. – 598 с.
7. Уманцев Ю. Конкурентна політика на ринку банківських послуг у контексті глобалізації / Ю. Уманцев // Банківська справа. – 2010. – № 5. – С. 57-61.
8. Яременко С. Падіння фінансово-банківського сектору – основна причина економічної кризи в Україні / С. Яременко // Економічний часопис-XXI. – 2010. – № 8. – С. 87-93.

Bibliography

1. Heiets V. M. Inozemnyi kapital u bankivskii systemi Ukrainy / V. M. Heiets // Dzerkalo tyzhnia. – 2011. – № 26. – S. 31-34.
2. Dyba M. I. Kapitalizatsiia bankivskoi systemy yak chynnyk pidvyshchennia nadiinosti ekonomiky Ukrainy / M. I. Dyba, Ye. S. Osadchyi // Finansy Ukrainy. – 2011. – № 6. – S. 77-83.
3. Kyrychenko O. A. Ekonomichna bezpeka bankivskoi systemy Ukrainy v umovakh hlobalnoi finansovoi kryzy / O. A. Kyrychenko, S. V. Melesyk // Aktualni pytannia ekonomiky. – 2010. – № 8. – S. 73-78.
4. Maiboroda L. Osnovni pidkhody do provedennia analizu rozvytku bankivskoho sektoru / L. Maiboroda // Visnyk NBU. – 2011. – № 1. – S. 49-53.
5. Sydorova A. V. Efektyvnist bankivskoi diialnosti : statystychna otsinka ta modeliuвання / A. V. Sydorova, M. A. Zhmailo // Statystyka Ukrainy. – 2011. – № 1 (48). – S. 46-53.
6. Strelbytska L. M. Osnovy bezpeky bankivskoi systemy Ukrainy ta bankivskoi diialnosti : [monohrafiia] / L. M. Strelbytska, M. P. Strelbytskyi. – K.: Kondor, 2009. – 598 s.
7. Umantsev Yu. Konkurentna polityka na rynku bankivskykh posluh u konteksti hlobalizatsii / Yu. Umantsev // Bankivska sprava. – 2010. – № 5. – S. 57-61.
8. Yaremenko S. Padinnia finansovo-bankivskoho sektoru – osnovna prychna ekonomichnoi kryzy v Ukraini / S. Yaremenko // Ekonomichnyi chasopys-XXI. – 2010. – № 8. – S. 87-93.

Надійшла 13.02.2012